

בנין מקדש – צו לדורות וצו השעה

תעתיק נאום ביום עיון בנושא הר הבית והמקדש

ר' משה סגל ז"ל

טוב שיש לנו הזדמנות לדון בנושא שהעסיק לפני אלפיים שנה את החשמונאים. לצערנו ישנם באומה, אנשים שאינם מבינים את היהדות, ומתיימרים להיות בין לוחמיה. זה מקיף ציבור מאותם חוגים חשובים המחזיקים במקומות למוד התורה ואשר תורמים הרבה להפיצה בישראל. לצערנו אינם יורדים לסוף דעתה. לא נעסוק עתה בדעותיו של אותו פרופסור ידוע שאינו מבין כלל מובנה של קדושה בפרט לגבי המקומות הקדושים. כבר אמר הרב ליאור, לנו אין יותר ממקום אחד, והוא הר הבית. יתר המקומות ניתנים לפדיון, למכירה, לתמורה. בתי כנסת עתיקים מותר למכור אותם בתנאים מסוימים. רק מקום המקדש מקודש בקדושה עצמית. פילוסופים יהודים בימי הבניים, כמו הרמב"ם ואחרים, מגדירים כי יש "עצם" ויש "מקרה". "עצמי", הוא אותו הדבר שהוא עצמו כך, הקדושה של הר הבית הוא הר הבית עצמו, והר הבית זו קדושה. יש מקומות שאפשר לתת להם מימד של קדושה ואפשר גם להוריד אותה, כי אכן הקדושה שם מקרית. אותו פרופסור שהזכרתי יש לו תפישה פשטנית על היהדות במחילה מכבודו. הוא דוחה את ענין הקדושה ביהדות.

בספר "יצירה" מדובר על שלושה דברים, על עש"ן: עולם, שנה, נפש. יכולה להיות קדושה במה שנקרא שטח, מקום, (-עולם). יכולה להיות קדושה במועדים (-שנה). ויכולה להיות קדושה בבני אדם (-נפש). התעלמות מזה כמוה כסתירת היהדות כולה. עם ישראל נקרא "ממלכת כהנים וגוי קדוש". מועדי ישראל הם "מקראי קדש" כלומר, זמנים של קדושה. ישנה קדושה שנקבעת ע"י בית דין, בהר הבית, מכריזים על אותו התאריך שנקבע כמועד. רבי יהושע גדול החכמים בדורו היה צריך לקבל את דעתו של רבן גמליאל הנשיא, כי מה שקבע הנשיא זו קדושה. אבל יש גם קדושה אחת שתלויה בזמן וזאת השבת, שלא ניתנת בידי אדם ולא בידי בית דין. השבת נבראה עם הטבע ועם העולם. קדושתה היא "עצמית". יש דמיון בין קדושת השבת לקדושת הר הבית. כך גם קדושת עם ישראל היא קדושה עצמית. מסביר זאת יפה רבי יהודה הלוי בספרו ה"כוזרי".

הר הבית – גילוי מלכות ה' בעולם

האם אפשר לתאר את היהדות ללא הר הבית? אנחנו בדור הזה משלים את עצמנו, שהנה ירושלים הולכת ונבנית, ומלאה מקומות של לימוד תורה, לכאורה מה חסר לנו? אולם כל זמן שמקום המקדש יהיה שבוי בידי גויים לא נתמלאה המטרה של היהדות בשום פנים. חוד החנית של היהדות הוא הר הבית ומקום המקדש, זאת מאחר שהתכלית של עם ישראל היא להמליך את הקב"ה בעולמו: "ה' ימלוך לעולם ועד". ה' מלך של עולמו. ה' מלך לעולמים.

ביציאת מצרים כשהמצרים רודפים אחרי בני ישראל, ובני ישראל זועקים אל ה' ומתרחש נס קריעת ים סוף, מה אומר משה עם ישראל בשירת הים? "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כונונו ידיך, ה' ימלוך לעולם ועד". מטרת היהדות היא שתהיה מלכות ה' בעולם. איך? באמצעות העם שנבחר ע"י בורא העולם, כפי שאנו אומרים: "אתה בחרתנו מכל העמים". תפקיד עם ישראל להמליך את הקב"ה בעולם. כשיש מלכות ישראל יש מלכות ה', כשאין מלכות ישראל אף השכינה מושפלת, ככתוב: "עמו אנכי בצרה", "שכינתא בגלותא". עליית השכינה ומלכות ה' בעולם קשורה לעלייתו וגדולתו ומלכותו של עם ישראל, אין שום הבדל בין אלה לאלה. אין הבדל בין כסא ה' ובין כסא מלך ישראל. אנחנו לא תופשים זאת, יש גם גאונים בדור שאינם תופשים זאת, למרבה הצער אף תלמידי חכמים מקרב גדולי מועצות תורה אין מבינים שזאת היא היהדות. אם אדם יעשה הכל ולא יביא לידי קדושה, לידי מלכות ישראל, לידי גילוי שכינה של מלכות ה' בעולם, ע"י מלכות ישראל, אינו מגיע עדיין למטרת היהדות! אין לומדים ואין מלמדים, שנוכל להשיב את הדבר הזה רק על-ידי כך שהר הבית יהיה בידינו. לא יתכן שתהיה רבונות על ארץ ישראל ואילו הר הבית יהיה בידי דת זרה תהיה איזו שתהיה. הוא צריך להיות בידי עם ישראל, בידי מלכות ישראל ולתת ביטוי למלכות ה' על ישראל. הדבר הזה נזכר רבות לכל אורך התנ"ך, וכך לכל אורך הספרות שלנו בדברי חז"ל והוגי מחשבת ישראל.

אם לא נתת לי הר הבית – לא נתת לי כלום

הר ה' נזכר כבר ע"י אברהם אבינו. הנביאים ישעיה ומיכה מנבאים, שבאחרית הימים יבואו אומות העולם ויבקשו ללכת באורחות יעקב ואז הם יאמרו: "לכו ונלכה באור ה'" "לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב". לשם הם יגיעו ויאמרו: "יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו". לאן הם יעלו? הם יעלו לאותו ההר, להר הבית. נתאר לעצמנו: מה יקרה אם הם יבואו לשם ולא ימצאו אותנו? זו "פשיטת רגל" שלנו, של הנביאים הגדולים שאנחנו מדברים עליהם. במדרש שמות רבה מסופר על מלך שאהב מאד את בנו. אמר לו הבן: "אם אתה נותן לי את הכסא שלך – כולם ידעו שאתה מחבב אותי, אם אינך נותן לי את כסאך – לא נתת לי כלום". לכאורה הרי זה בן חצוף, המלך נותן לו את כל הממלכה ואילו הבן מבקש דווקא את הכסא, ואכן המלך מרוב חיבה לבנו נתן לו את הכסא ורק אז בא הבן על סיפוקו. כך אומר המדרש: אברהם אבינו קיבל מהקב"ה את כל העולם, אך אברהם אינו מסתפק בכך, והוא אומר לקב"ה: "אם לא נתת לי את הר הבית לא נתת לי כלום. הקב"ה מלא את בקשתו ונתן לו את המקום הזה. ואז קורא אברהם ואומר: "ה' דבר, בקדשו אעלוזה".

כשה' כרת ברית על הארץ עם אברהם אבינו הוא לא רצה לקבלה אלא אם כן יתנו לו את הר הבית. מדוע? כי המקום המרכזי צריך להיות יסוד עולם שהיא אבן השתיה, ושם צריכה להיות מלכות ישראל שאינה אלא מלכות ה'. הענין הזה אינו ענין ישראלי בלבד הוא כלל עולמי. אסור לנו לוותר מדעתנו על המקום הזה כאשר הוא נמצא בידינו. במשך אלפי שנים הוא לא היה בידינו שהרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", יכלנו לעמוד רק בגבולו על יד הכתל ושם לשפוך שיח. אבל כאשר הר הבית בידינו, וכבר למחרת הכיבוש אומרים לקב"ה קח את המתנה שלך, איננו חפצים בה, זאת חוצפה כלפי שמים, כך עושה עם נבחר לאלוקיו!:

שלמה המלך התפלל לאחר שבנה את בית המקדש ואמר שיבואו כל גויי הארץ וה' ישמע את תפילתם. כי זהו מקום התפילה לכל עמי תבל. זכריה הנביא אומר בנבואתו שה' יחזור אל ירושלים שהיא עיר הקדש ואל הר ה' שהוא הר הקודש. אנחנו עם ישראל שמרנו את זאת במשך כל אלפי השנים. הכל הולך וזורם אל אותה הנקודה המרכזית אשר שם השראת השכינה ושם צריכה להיות המלכות שלנו שבלעדיה אין מלכות ה'.

אל תתנו דמי לו

מכל פינות העולם תמיד התפללנו אל ירושלים. היא נזכרת בתפילות ארבעים ושש פעמים! את "ציון" מזכירים שלושים ושש פעמים, את ארץ ישראל שמונה עשרה פעמים, ואת בית המקדש עצמו מזכירים כל יום חמש עשרה פעמים. בתפילת העמידה יש תפילה על ירושלים ועל החזרת העבודה לבית המקדש. בתנ"ך מוזכרת ירושלים שש מאות ארבעים ושבע פעמים; אין עיר בעולם שמזכירים אותה כל כך הרבה פעמים. בברכת המזון מזכירים את הארץ, התורה, והברית עם ה'. אחר כך באה ברכה מיוחדת על ירושלים. ענין ירושלים הולך כבאותו סולם שיעקב חלם עליו שראשו מגיע לשמים, בכל סיום אומרים: "יהי רצון שיבנה בית המקדש". בחורבן בית המקדש רואים גם את חורבן עצמאות ישראל, כי בית המקדש ועצמאות ישראל זהים. בנין המקדש ובנין המדינה בארץ ישראל הם לדידנו היינו הך. בספר ישעיהו אנו מוצאים: "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה". מבאר הרד"ק, השומרים הם אבלי ציון שמתפללים ביום ובלילה על ירושלים. "לא יהיה לכם דמי, אלא התפללו לפניו תמיד, עד יכונן ירושלים חומותיה ובניניה, כי עכשיו היא חרפה בגויים". עד כאן לשונו.

עצמאות יהודית – אינה אלא עם בנין המקדש

גדולי ישראל בכל הדורות פסקו להלכה, וגם עשו למעשה: עלו להר הבית והתפללו שם כפי שמעידים המקורות. הרמב"ם חיבר תפילה מיוחדת כשהגיע לחורבות המקדש בהר הבית... אף בימינו, רבנים גדולים כמו הרב גורן, הרב שלוש, הרב דוד הלוי, הרב שאר ישוב הכהן, הם בעד תפילה יהודית על הר הבית.

הרב קצנלבוגן כותב: אנו נמצאים במצב טראגי ומשונה, דבר שהגענו אליו דוקא אחר הניצחון במלחמה. אמנם הר הבית בידינו, אבל מה תפקידנו בהר הבית? תפקידנו להשגיח שהטמאים יהיו שם ואילו הטהורים לא יוכלו לעלות לשם. היש אבסורד גדול מזה? כאשר חבריו של רבי עקיבא ראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים הם בכו, עכשיו אנו רואים כ"כ הרבה שועלים מהלכים שם ואנחנו אדישים. אנחנו שוכחים את הר הבית. אנחנו חוגגים בר מצוה היכן? ליד הכתל. נציגים של משרד הדתות שומרים היכן? ליד הכתל. ואילו על הר הבית אין שומרים. הר הבית הפקר. העולים מבבל הבינו זאת, הדבר הראשון שעשה זרובבל בעלותו היה לקחת את כלי המקדש ולבנות את בית המקדש. באו שרי הגויים ביהודה ובנימין, ואמרו לו: אנו נהיה שותפים, אנחנו רוצים אחוות עמים, נהיה ביחד. התשובה היתה ברורה: "לא לכם ולנו לבנות את הבית!". זה בית מלכות ישראל לבד ואי אפשר לשתף את אומות העולם.

במהרה יבנה הבית, ואז יבואו נזכרים מכל הארצות להתפלל, הבית יהיה פתוח. אולם בימי בית שני הם שלחו מלשינים לפרס והבניה הופסקה, עד שבא נחמיה בעליה שניה וחילק את העבודה עם אחיו חנני, הם התחילו מיד לבנות את בית המקדש. כך גם בימי החשמונאים, כאשר המעטים נצחו את הרבים, השאיפה הראשונה היתה, לא לבנות את המדינה, כפי שאנחנו עושים בימינו אלא לשחרר את בית המקדש. ראו נא איזו חשיבות יש לעובדה זו ביהדות, האם אתם מוצאים בין החגים שלנו חג של שמונה ימים רצופים חוץ מחנוכה? הרי יש חגים רבי חשיבות: חג הפסח, חג השבועות, סוכות. חג החנוכה הוא חג בו אומרים שמונה ימים הלל. אפילו אם יתבטלו כל חגי ישראל החג הזה ישאר לנצח. החג הזה נקרא חנוכה בית המקדש. למעשה היה חג זה תחילת העצמאות בארץ ישראל, אבל קוראים לו חנוכה בית המקדש, כי זוהי תחילת העצמאות, חנוכה המדינה היהודית.

יש ללמוד מלקחי העבר ולבנות בהקדם מקדש לתפארת

מסקנת הדברים: מי שחושב שהוא מבין את היהדות ותופש אותה בלי המרכזיות והחשיבות העליונה של הקמת המקדש, איננו מבין כראוי את היהדות. הוא יכול להיות גאון בדורו וחכם בישראל, אבל את מטרת היהדות לא נלמד ממנו. בספר ה"כוזרי" פונה המלך בשאלה ליהודי: מדוע אין היהודים הולכים לארץ ישראל? תשובת היהודי היא: "מצאת מקום חרפתי מלך כוזר" – אתה צודק! על מאות השאלות נותן החבר תשובות, ואילו על שאלה זו הוא אומר "אני מתבייש".

בגלל גדולי הדור שלא רצו לעזוב את בבל וחשבו שאפשר לקיים יהדות בלי ארץ ישראל ובלי המקדש היה הבית השני בית זמני ולא בית עולמים. על השאלה מדוע חרב בית המקדש השני? מצטט החבר את ריש לקיש אשר מוכיח על-כך שאותם גדולי התורה של בבל לא הלכו עם עזרא ונחמיה. עזרא ונחמיה הלכו עם אלה שנשאו נשים נכריות ובאו לירושלים ועשו את יום השוק בשבת. רבים מתוך הקהל הזה היו בורים ועמי ארצות. גדולי התורה נשארו בבבל והם הם שגרמו שהבית השני לא היה בית עולמים!!

אנחנו חייבים ללמוד מדברי חז"ל ולהפיק לקח מן העבר. הנביא יחזקאל אומר: "חי אני נאום ה' אלקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם". "ביד חזקה" זו מידת הדין, הם ששה מליון יהודים! עד מתי נחפש עוד דרכים כשאנו רואים שזו אינה הדרך הנכונה. אין לפנינו דרך אחרת כי אם הדרך העולה בית אל.

שמונה סעיפים של משאלתנו:

- א. ירושלים המאוחדת והריבונית כוללת בראש ובראשונה את הר הבית.
- ב. הכרזה הלכתית ומדינית שהר הבית הוא המקום הקדוש של ישראל.
- ג. זכות תפילה מיידית על הר הבית.
- ד. מינוי וועדה מורכבת מאנשי הלכה, ארכיאולוגיה והיסטוריה, לקביעת חמש מאות האמה שהן תחום הר הבית, ופרסום החלטת הרבנות הראשית בהתאם.
- ה. קביעת תקנות והוראות לעולים לתפילה ולראיה על הר הבית.
- ו. תביעה מן הממשלה להקים "רשות הר הבית". רשות זו תמנה שומרים לפקח על ביצוע התקנות למעשה.
- ז. הנפת דגל ישראל בימי מועד על הר הבית.
- ח. מינוי והצבת משמר כבוד של קבע על גבולות הר הבית, זאת בהתאם להלכה, לשמור על כבודו של המקום.